

Od textára sa neočakáva, že bude múdry, ale má byť neviditeľne napojený na zdroj nadpozemského, nevšedného a v bežnom živote neprijateľného. Na rezervoár slz a sklad citlivých duší.

S Palim Hammelom som sa poznal od piatej ľudovej. Sedeli sme spolu v lavici, hrali sme spolu futbal, basketbal, ping-pong. A ešte predtým neuveriteľne sofistikované športy, ktoré vlastne športmi nie sú. Napríklad sedačkový futbal. Ste vyzlečení do červených trenírok a bavlneného tielka. Bosí hráte s futbalovou loptou, sedíte pri tom na parketách telocvične, posúvate sa rukami a hlavu máte na úrovni trojročného dieťaťa. Hráte piati proti piatim a spoluhráčov musíte vycítiť teľepaticky, ináč nikomu neprihráte ani oni vám. S Palim sme boli v sedačkovom futbale preborníci. Ešte sofistikovanejšia je detská hra, ktorá vznikla za Rakúsko-Uhorska. Volá sa *soritáš*, čo po maďarsky znamená *tiesnenie – obmedzovanie*. Hrá sa single, ale aj dvojice proti sebe. Máte k dispozícii iba jeden dotyk a musíte dostať loptu do bránky, ktorá je síce široká tri metre, ale vysoká iba tak, ako je obrubník miestneho chodníka. Hrá sa s ošúchanými teniskami alebo s trošku vyfúčanou gumenou loptou. Zablokovať súperovu strelu, prihrať spoluhráčovi alebo z jeho prihrávky vystreliť si vyžaduje dokonalú súhru a vzájomnú obetavosť. Dva a viac dotykov sa považuje za *dvojak* a kope sa trestný kop. Chytá len jeden hráč, váľa sa pri tom po asfalte a gólu zabráni, iba ak prenikne do súperovej hlavy. V *soritáši* sme boli s Palim jedno telo, jedna myseľ.

V druhom ročníku strednej školy sa mi na hodine biológie ozval v hlave Paliho hlas. Bolo to čudné, sedel vedľa mňa,

mlčal, ale v hlave mi niečo diktoval. Zapísal som jeho slová a na konci hodiny som mu ich podal. Bol to text pesničky *Balada o smutnom Jánovi*. Pamätám si tú situáciu úplne presne, do detailov. Zohratí sedačkovým futbalom a *soritášom* sme vzájomne dokonale cítili svoje nálady a pocity. Môžete sa na to niekedy Paliho spýtať. Vôbec nebol prekvapený, že mu ten popísaný papier podávam. Nepotreboval ho čítať. Na druhý deň priniesol text zhudobnený. Písať preňho texty nebol žiadny problém. Sadol som si za písací stôl, položil naň čistý papier, zobral som do rúk pero a čakal som na správu. Nositeľ Nobelovej ceny za ekonómiu John Nash sa zbláznil. Tvrdil, že dostáva šifrované správy a oslovujú ho mimozemšťania. Psychiater sa ho pýtal, či mu ako vedcovi nepripadá čudné, že k nemu doliehajú odniekadiaľ zhora hlasy. John Nash odvetil, že sa mu to čudné zdá. Ale že predtým presne odtiaľ prichádzali tie matematické výsledky. Ja som najprv musel na Hammelov hlas čakať, ale postupne som si ho dokázal privolať. Pomáhal pri tom alkohol, lákal som ho najmä na víno. Niekedy bol nenásytný. Kým som napísal text pesničky *Dnes už viem*, vychlastal Paliho hlas tri litre vína.

Považoval som to duchovné spoluautorstvo za samozrejmosť, kým ma neoslovili iní speváci. Tých hlas som v hlave nepočul. Nič, ani ťuk. Je zaujímavé, koľko na seba prezradí skladateľ prvou nahrávkou. Nahranou na gitare alebo na klavíri s neumelým spevom. Z takej nahrávky sa o tom druhom dozviete viac, ako keby ste spolu maturovali, flámovali, milovali sa alebo kradli. Sú tam anjeli aj démoni. Alebo nič. Sú hudby, do ktorých sa dá strčiť prst, ruka, ponoríte sa do nich celí a vylovíte perly, hrdzavú dýku alebo morskú potvoru. A sú také muziky, od úspešných autorov, kde po milimetri narazíte na dno. Písanie textov je najmä remeslo. Ak ho ovládnete, tak s trpezlivosťou dokážete poskladať niečo, čo sa na tie pesničky zhora podobá. Ale vy viete, že to nie je ono. Čo je dôležité. Mimozmyslovo zrodené texty vníma spevák ako vlastnú kožu, ako svoje myš-

lienky, ako svoje pocity. Ako keď samolepka dokonale prilne k podkladu, bez bubliniek a ohnutých rohov.

Prešli roky, všetky pesničky, ktoré sme mali s Hammelom spraviť, boli hotové. Občas sme spolu vystupovali. Pali spieval, ja som ľuďom niečo rozprával. Po dlhom čase sme sedeli spolu v aute. Nemusíme viesť dialóg, iba sa nám znova naladia myšlienky. Stačia verbálne náznaky a presne vieme, čo si chceme povedať. Ubytovali nás v dobrom hoteli, po vystúpení sme si vypili trošku vína. Ráno som vstal skoro, išiel som na raňajky a tešil som sa na celý spoločný deň a večer. Paliho hlas sa mi v hlave ozval tak ako vtedy v škole a veľakrát potom. Vypýtal som si od čašníčky pero a na obrúsok som zapísal text pesničky *Starí kamoši*. Nemusel som opravovať ani jediné slovo. Keď prišiel Pali na raňajky, ležal ten text pred ním na stole. Zobral ho, pozrel a strčil do vrečka. Vôbec nebol prekvapený, vôbec sa nečudoval. Do druhého dňa ho zhudobnil.

Starí kamoši, tí majú smolu.

Aj keď sa rozídu, sú ďalej spolu.

Keď tú pesničku hrali v rozhlase, zavolať mi Milan Lasica. Povedal, že vie, aký je to text. Nadiktovaný. Že to tiež mával s Julom Satinským.

Roky sa mi v hlave žiadny hlas neozval, ani spevák, ani speváčka. Skúšal som to s pani Hanou Hegerovou, oslovil ma manažér Marty Kubišovej. Nič – ticho. Raz som o sebe zapochyboval. Požiadal ma o text Dežo Ursíny. Boli sme spolužiaci na Vysokej škole múzických umení. Šiesti v ročníku dramaturgie a scenáristiky. Päť rokov takmer denne spolu na prednáškach a seminároch. Dežo bol pre niektorých superstar. Udivoval tým, čo všetko čítal, počul a čo si o tom pohľadovo myslel. V ročníku s nami bol skvelý spisovateľ Dušan Mitana. Aj on uznával Deža ako vodcu. Jednou z podmienok prijatia do Dežoklubu bolo fajčenie strašne silných kubánskych cigár, trápenie partneriek, pitie vodky na dlh, vyse-

dávanie v kaviarňach a urážanie každého okolo. Ja som Deža nemal ani rád, ani nerád. Bol som inde. Hral som basketbalovú prvú ligu a večne som bol pred zápasom alebo po zápase. Texty pre Hammela som robil akoby mimochodom, tak, ako som dýchal. Deža výborne charakterizoval skladateľ Pavol Zelenay. Povedal, že Ursíny je štvanec, ktorého nikto neprenasleduje. Vo štvrtom ročníku prišiel po prednáške Dežo za mnou a objednal si text. Tak, ako to on robil. Povedal: „Tak už konečne napíš jeden poriadny text pre mňa. Nemusíš sa ponáhľať, stačí do zajtra.“ To, ako sa správal, mi neprekážalo, bol som zvyknutý. Ale vôbec som nevedel na niečo prísť. Nie že by som v hlave nepočul hlas. Ale nerozumel som, čo mi hovorí. Znelo to ako reč púšťaná odzadu. Naozaj som sa dva dni usiloval niečo vytvoriť, ale narážal som na neviditeľnú stenu. Mám doma odložené všetky texty, aj nevydarené pokusy. Na zažltnutom papieri je rukou napísaný názov pesničky: *Ýndans Ondansen*. To je z našej spolupráce s Ursínyom všetko.

Písal som texty pre rôznych interpretov, niekedy aj celkom dobré. Ale cítil som, že to nie je ono. Písať texty, to sa dá naučiť. Najmä na hudbu to je oveľa viac vyplňovanie krížovky ako písanie poézie. Úspešný pesničkový text je veľký detail banálnej pravdy podaný s netradičnou omáčkou. Keď už ovládate techniku, veľmi záleží na koncentrácii. Keď som natrafil na zenové meditácie, tak som si povedal, že to už poznám a ovládam. Dokázal som sa zaostriť ako dobre ostrúhaná ceruzka. Mal som nahonobený dostatok textárskeho materiálu a pracoval som selektívnou metódou. Položil som na nekonečnú virtuálnu plochu všetko, čo som kedy čítal, počul, videl a zažil. A dokonale sústredený som nad tým letel ako démon nad krajinou. Dokázal som prinútiť vhodné slová a obrazy, aby svetielkovali. Iba som ich zbieral a skladal do tušeného obrazu. V textárovej hlave pesničkový text písaný na hudbu nie sú slová, ale niečo praveké, čo používali praľudia na dorozumievanie. Občas sa čudujete, akú hlúposť napísal celkom rozumný človek. On za to nemôže, dostal to zhora.

Zrazu sa hlas v hlave opäť ozval. Nie Hammelov, ale Jozov Rážov. Hovorí sa, že niekedy sa dvaja ľudia spoznajú za pár sekúnd lepšie ako iní za celé roky. Jožo s Vašom prišli za mnou do televízie a ja som vôbec nemusel uvažovať, či s nimi chcem spolupracovať alebo nie. Deň predtým ma moja kolegyňa Blaženka Kočtúchová poprosila, či by som nespravil pár pesničiek do jej nového seriálu *Novinky našej rodinky*. Veľmi opatrne sa ma spýtala, či by to mohlo byť s niekým iným ako s Hammelom. Nikto iný mi nenapadol, ale sľúbil som Blaženke, že niečo vymyslím. Po polhodinovom rozhovore s Jožom a Vašom som im ponúkol, že im do konca týždňa dodám texty. Tí dvaja chalani boli tak neobyčajne jasné osobnosti. Každý iný, ale rovnako silní, presvedčiví a svojím spôsobom čistí, ak rozumiete, čo tým myslím. Boli naštartovaní, slušní, ale priberčiví, ochotní, ale nároční. Boli čerstvo upečení, ale trvanliví. A hneď tam mi bolo jasné, že s Vašom budeme robiť krásne pesničky a s Jožom sa budeme kamarátiť. Išiel som domov a za tri dni som spravil štyri texty. *Kolko a čo za to, Mládatá* a tie ostatné. Z hlavy mi ich diktoval Rážov hlas, aj keď sme sa poznali pol hodiny. Keď sa Paliho Hammela raz spýtali, prečo robí pesničky, tak zaklamal to, čo ľudia prijali ako pravdu. V skutočnosti sme tvorili kvôli niečomu zázračnému, čo sa pri tom odohráva v hlave, na pódiu, v štúdiu, za klavírom aj za písacím stolom. Ale opísať sa to nedá. Jednoduchšie je povedať: „Kvôli babám a peniazom.“

RYBA S NOHAMI

Na začiatku sme robili všetko spolu. Celý Elán. Na spoločnej burze sa vyberali hlasovaním pesničky. Dohadovalo sa ich poradie na platni. Písal som scenáre vystúpení, Jožovo hovorené slovo. Chvíľu sme uvažovali o prezývkach pre

chalanov. Jožo mal dve dávno vymyslené. Pre Vaša Patejdla – *Profesor*. A pre seba – *Žiletka*. Ale keď sme sa večer opili, tak sme mu povedali, že prezývky sa nevymýšľajú, ale dostávajú z neba a od náhody. Vtedy na začiatku bolo všetko nové, čerstvé, chrumkavé, večné a ľahko zabudnuteľné ako celá tá muzika. Ale jeden môj bláznivý nápad prežil, aj keď v celkom inej podobe a už si nikto nepamätá, že bol môj. Úspech má vždy veľa otcov. Zhodli sme sa, že kapela potrebuje svoje logo. Lenže ústa s vyplazeným jazykom už boli obsadené. Ukradli si ich Rolling Stones. Ja som svoj nápad vlastnoručne nakreslil. Rybu s nohami. Ryba je starodávny symbol, poslúžila aj prvým kresťanom. To, že mala nohy, jej malo dodať ďalší rozmer. Tým sa všetko začalo, keď prvé ryby vyšli z mora na suchú zem. Viem, že to bolo komplikované, ale taký som vtedy bol. Môj druhý text v živote sa volal *Záhradník Ján*. Napísal som ho pre Paliho Hammeľa a Prúdy. Ležal v skúšobni na bubnoch. Tam si text zbral do ruky basista Vlado Kaššay, prečítal si ho a znechutene povedal: „Tak na toto sa môžeme rovno vyjebať. To sú samé metafory.“ Chápal som ho, mal na mysli, že k bitovej hudbe majú byť texty jednoduché a chytľavé. Lenže my s Kamilom Peterajom sme sa k textárstvu nevyštverali, my sme k nemu zostúpili od poézie. Dobrovoľne a radi. Každé písanie je strašne osamelá práca a my sme milovali spoločnosť talentovaných štricákov. A ako rybky závojnky v akváriu sme so skalármi ešte chvíľu bojovali o svoje jemné plutvy. Už veľa ráz som opakoval, že pre Hammela som písal také texty, aký som bol. A pre Elán také, akým by som chcel byť. Toho kapelového ducha, ktorý medzi nami vládol najmä vďaka Jožovi, som miloval. Elán bol moja rodina. Bol som pripravený zúčastniť sa na nosení aparatury, skúške kostýmov, svietení a kapelovom futbale. A raz som priniesol na schôdzu svoj návrh symbolu – rybu s nohami. Myslím si, že sa nikomu nepáčila, a keď som vysvetlil jej mytológiu, tak ešte menej. Mal som však v rukáve jeden tromf. Povedal som im, že problém je v tom, že neviem kresliť. Ale po-

znám chalana, ktorý ju namaľuje tak, že sa do nej zamilujú. Dohodnem s ním stretnutie a potom sa uvidí.

Toho výtvarníka čarodejníka som poznal od detstva. Naše mamy boli kolegyně v práci. A chodil na Metodovu so všetkými mojimi kamarátmi a spoluhráčmi z basketbalu. Sedel v jednej lavici s jedným z mojich bratov, Paľkom Povodom. Všetci naokolo mali zošity a poznámkové bloky zaplnené jeho kresbami. Volal sa Alan Lesyk a z prstov mu tiekli nekonečné prúdy postavičiek z iného, veselšieho a milšieho vesmíru. Býval v dome kúsok od mojej nenávidenej strednej školy na Novohradskej ulici. V jeho ateliéri bolo čisto a svetlo ako vo vyfúknutom vajíčku. Alan bol veľký blondák s chalanským úsmevom. Vyzeral ako švédsky basketbalista, ktorý rád hráva tenis. Priniesli sme k nemu s Jožom fľašu whisky a plno nápadov. Alan sa pozrel na moju kresbu ryby s nohami a povedal: „Dajte mi tri dni a ja niečo vymyslím.“ Na druhý deň som mu volal. Alan ma nechcel pred Jožom zhadzovať. Povedal: „Borisi, tá ryba je kokotina.“ A na tretí deň nám predstavil elánskeho Bubáka. Trafil presnejšie ako presne. Odvtedy sa stal členom svätej trojice Elán – Alan – Filan. Dokázal výtvarne dopovedať to, čo bolo v srdci Elánu. Bubák forever!

ÔSMY SVETADIEL

Nič sa v tomto meste nedialo. Zdochol tu pes. Sovietske filmy, viechy, občas dáka kniha. A zrazu veľký medzinárodný festival populárnej hudby. To znelo až hriechne. Také festivaly boli iba v Cannes, San Reme, Locarne alebo v Birminghame. A že vraj bude aj v Bratislave, Česi úplne prestali dýchať. Vzrušovali sa: „A proč zrovna v Bratislavě? Proč ne v Karlových Varech?“ A možno by to boli prekazili, ale

iní ich zakríkli: „Neblbněte, budeme tam jezdit na týden, Františkáni, Centrální tržiště, do Modré a tam, jak mají tu vesnici s husama a lokšema. Chcete mít takovej festival na krku, anebo tam jezdit jako hosti pobavit se?“

Vtedy sa všetko riešilo *akože* spravodlivo federálne. Keď bola televízia v Brne, musela byť aj v Bratislave, keď vznikla v Ostrave, založili niečo v Košiciach. Keď bola veľká opera okrem Prahy aj v Plzni, tak jednu založíme v Báňské Bystřici. Do vesmíru letel kozmonaut Remek, ktorý mal otca Čecha a mamu Slovenku, alebo naopak. Prvú súťaž vyhral Karel Gott a spieval slovenskú pesničku „Mám rozpráukový dóm“. Bratislavskú lýru od začiatku robili šikovní ľudia ako Janko Siváček, Laco Košta a Paľo Zelenay, takže voňala, žiarila a perlila. Vždy je to trošku o šťastí a o konexiách. Janko Siváček sa poznal s Dezom Hoffmanom, legendárnym fotografom Beatles. Dezo bol rodák z Banskej Štiavnice, svetobežník, hollywoodsky formát. Poznal sa s hviezdami, fotil ich, tykal si s nimi, mal meno a renomé. Keď sa on zaručil, prišli. Skladateľ Janko Siváček robil všetko perfektne, to bol na Slovensku žijúci švajčiarsky manažér. Aj tak vyzeral, štíhly, s prehadzovačkou cez lysinu, vždy v obleku a v dobrom aute. Od základov postavil veľký fungujúci hudobný festival. Také veci, ako bola Bratislavská lýra, vnímame pri obzretí sa ako umŕtvené, vyschnuté. Je ľahké ich skritizovať a obsmiať. Ale začínali z ničoho, v púšti. Lýra bola pre Bratislavu bomba. Ľudia stáli pred hotelom Carlton, kde bývali speváci, vo väčšom počte ako v novembri 1989 na SNP.

Bol som s Lýrou spojený od začiatku. Moja mama bola asistentkou Jána Siváčka. V roku 1966 som bol chalan. Už sme s Hammelom písali prvé pesničky, ale do súťaže sme sa prihlásili až o tri roky neskôr. Je mi smiešne, že niektorí potom hovorili, ako na Lýru kašľali a nechceli, aby ich pesnička súťažila. Na Lýre chceli byť všetci. Chlapi, ktorí ju založili a organizovali, neboli žiadni stranícki funkcionári.

U Paľa Zelenaya a Jána Siváčka bol zázrak, že im to zverili. Ich súrodenci emigrovali, to bol bozk smrti. Ale Miroslav Válek mával také úlety. O ňom sa hovorilo, že keby nebol člen ÚV KSČ, tak by už dávno sedel v base. S Lýrou som bol prepojený cez mamu, posielal som do súťaže pesničky, bol som televízny dramaturg prenosov. Počas jedného večera som postával pri prenosovom voze, okolo ktorého boli natiahnuté bezpečnostné laná. Od vlhkosti klesli a v tej tme sa o ne potkol spevák Cliff Richard, ktorý chcel bočným vchodom ujsť novinárom. Spadol mi k nohám, a keď padajú hviezdy, treba si niečo želať. Ja som si zaželať, aby raz pesnička s mojím textom Lýru vyhrala.

**KEĎ MIROSLAV VÁLEK PÍŠAL BĀSNE, VTEĎY SI DIABOL
NA PĀR ROKOV ODSKOČIL NA SLOVENSKO.**

Elán bol povestný demokratickými pravidlami a skupinovým posudzovaním pesničiek. Ten rok sa na Lýru vybrali dve. *Kaskadér*, ku ktorej napísal text Ľuboš Zeman a spieval ju autor hudby, Vašo Patejdl. A Jožova a moja pesnička *Ôsmy svetadiel*. Obidve porota vybrala. Po generálke súťaže chodili mne a Jožovi ľudia gratulovať. Žiadna lepšia pesnička v súťaži nebola. Jožo spieval v obrovskej pohode. Pred súťažou som sedel s chalanmi v šatni a uvoľňoval som napätie nevhodnými komentármi o iných súťažiacich. Muzikanti sa smiali prezývkam ako Mandarinka Rolincová, Volga Szabová alebo Kamil Potieraj. Jožo s Vašom boli od nás čoraz viac oddelení neviditeľnou stenou. To napätie bolo na vtedajšom Eláne najlepšie. Prvý išiel spievať Vašo. Mal priemerný úspech. Tak, aby sa nepovedalo. Na Joža som sa išiel pozrieť. Súťažilo sa v športovej hale na Pasienkoch. Na palubovke, pod košmi, kde som dvanásť rokov trénoval a hrával basketbal. Život je najlepší režisér. Ale ako scenárista je zákerák.

Vaša Patejdla som si vážil ako skvelého autora, výborného muzikanta a múdreho chlapíka. Ale nikdy sme si spolu ne-

sadli a nevypli spolu tie dôležité panáky, ktoré vás zošívajú naveky. Boli sme nastudeno zverení pesničkami, ktoré sme spolu spravili. *Ôsmy svetadiel* je napísaný pre mimoriadne disponovaného interpreta. Jožo popoludní spieval ako nadopovaný anjel. Večer mu v prvej tretine zneistel hlas a v druhej mu celkom odišiel. Jožo našu pesničku vôbec nedospieval. Hala bola v šoku, novinári si mädlili ruky, mali o čom písať. Nechcelo sa mi ísť do elánskej šatne, odkladal som to až do chvíle, keď vyhlásili víťaza súťaže. Zlatú lýru získala pesnička *Kaskadér*. My ani hovno. Konečne som vošiel do šatne, kde už chalani otvárali šampanské. Pogratuloval som Vašovi aj svojmu kamarátovi, autorovi textu Lubošovi. Prišlo mi iba čudné, že Jožo oslavuje najúprimnejšie. Žiaril. Bál som sa, že sa na tom pódiu zbláznil. Ale on mi to hneď vysvetlil. Bez jediného mráčika neúprimnosti, tak zo srdca, ako sa len dá, povedal: „Ani ti neviem povedať, aký som šťastný, že vyhral Vašo.“

„Hm?“

„Lebo to je pre kapelu to najlepšie, čo sa mohlo stať.“

„Myslíš si, že aj Vašo by bol taký šťastný, keby sme vyhrali my?“

„To neviem, ale na tom nezáleží. Nakoniec je všetko tak, ako má byť. Ja som úprimne šťastný, že vyhral on.“

„Ja až tak veľmi nie.“

MONTECRISTO

Tri razy sme sa s Jožom ocitli v stave, ktorý ja nazývam *jazda na Hatatitlovi*. Raz v Amsterdame, to sme vyskúšali hašiš. A Jožo tvrdí, že jemu to nič nerobilo. Mne teda áno. Druhý raz sme sa odpálili lacným domácim vínom v Chorvátsku. Ale najnečakanejšia bola jazda na kubánskych cigarách Montecristo.